

Ἐπάρχουν βέβαια καὶ ἐξαιρέσεις. Ὁ ἀρχαῖος Ἡσίοδος ὀνομάζει «ἱερή» τὴ νύχτα, καὶ ἄλλου «θεία». Ὁ Οὐγκὼ ὀνομάζει τὴν ἡμέρα «ἀπλὴ γειννίαση ἀστέρος». Καὶ ἡ πονεμένη μητέρα ἐνὸς ἀριστουργηματικοῦ διηγήματος τοῦ Παπαδιαμάντη, μένει τρυφερὰ ἐκθαμβη ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή τῆς ψυχῆς τῆς νεκρῆς τῆς κόρης, μετεμψυχωμένης σὲ πυγολαμπίδα ποὺ τριγυρίζει τὸ φῶς, καὶ τρέμει, σιωπηλὴ νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ γλυκύτατο θαῦμα! Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πιστεύουν ὅτι τὰ ὄνειρα δὲν εἶναι μνημόσυνα τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἡ ἐπανεύρεσὶς των σὲ μιὰν ἄλλή τάξιν, ὅχι λιγώτερο πραγματικὴ.

Οἱ ἄλλοι, ποὺ εἶναι χίλιες φορὲς περισσότεροὶ λέγουν πάλι ὅτι τὰ ὄνειρα — γιὰ αὐτὰ ἐμπνέουν ἐδῶ τίς σκέψεις μας καὶ τίς γενικεύσεις μας — δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν στοιχεῖα σημαντικά, γιὰ δὲν μαρτυροῦν παρὰ τὴν ἀπρόσκοπτη θέλησι τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ, ἀδέσμευτη στὸν ὕπνο ἀπὸ κάθε ἐξωτερικὴν ἀνάγκη, δημιουργεῖ τὰ πάντα ὅπως τὰ φαντάζεται. Εἶναι δηλαδὴ τὰ ὄνειρα ἓνα βῆμα περισσότερο ἀπὸ ἓνα ἐντατικὸ ρεμβασμὸς τῆς ἡμέρας.

Ἀλλὰ σ' αὐτὸ θὰ εἶχε κανεὶς ν' ἀπαντήσῃ μερικὰ. Πρῶτα-πρῶτα, γιὰ τὰ ὄνειρα τῆς νυχτὸς νὰ εἶναι οἱ ἐπαναλήψεις τῶν ρεμβασμῶν τῆς ἡμέρας, καὶ ὅχι, ἀντίστροφα οἱ ρεμβασμοὶ τῆς ἡμέρας νάχουν τὴν ἀρχὴν τους στὰ ὄνειρα τῆς νυχτὸς; Κ' ἔπειτα, εἶναι τάχα σωστὸ πὼς τὰ ὄνειρα εἶναι ἀποκλειστικὰ κατασκευάσματα τῆς θέλησός μας; Μὰ δὲν ὑπάρχουν ὡραῖα μόνον ὄνειρα! Ἰσα-ἴσα, τίς περισσότερες φορὲς, γεμίζουν τὸ προσκεφάλι μας ἀπὸ ἰδῶτα, τὸ γεμίζουν ἀπὸ δάκρυα!

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΠΟΝΟΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑ ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ἡ ζωὴ κλείνει μέσα τὸν πόνο: μπορούμε νὰ τὸ ποῦμε χωρὶς δισταγμὸ καὶ ἡ θεραπεία τοῦ πόνου, ἀπ' τὴ στιγμή ποῦ ἡ ἀνθρωπότης ἄρχισε νὰ σκέπτεται, ὑπῆρξε πάντα μιὰ ἀπὸ τὰς πιὸ ἐπίμονες, μὰ καὶ πιὸ μάταιες προσπάθειες τοῦ ἀνθρώπου. Ἡμπορεῖ νὰ λεχθῇ χωρὶς ὑπερβολή, πὼς ὁ ἄνθρωπος ποῦ ζεῖ κυβερνόμενος ἀπὸ τὸ λογι-

κὸ ἐπιδιώκει μᾶλλον τὴν ἀπ' τὸν πόνο λύτρωσίν του, παρὰ τὴν ἡδονή. Ἐξαλείφοντας τὸν ἕνα, ἡ ἄλλη γεννιέται μόνη της. Ὁ φόβος τοῦ πόνου, ἢ ἡ ἀνάμνησίς του καταντᾷ κάποτε ἐφιάλης, δηλητηριάζοντας τὸ παρόν, παρ' ὅλες τὰς γλυκὲς ἀπολαύσεις του.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ πόνος δὲν εἶναι ἀκόμα τὸ ἀκρότατο σημεῖο τῆς ἀνθρώπινης συμφορᾶς. Εἶναι στιγμές, περιστάσεις, πὺν ἀποδείχεται δημιουργικός, ὑπάρχουν ἰδίως ὀδύνη, ἀφορμὴ γιὰ νὰ ξεπεράσει κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ πόνος, φθείρει ἢ φθίρεται. Ἡ ἀληθινὴ συμφορὰ δὲν εἶναι ὁ πόνος, ἀλλὰ ὡς νὰ ἔχει προστρέξει κανεὶς γιὰ τὴν ἐξάλειψίν του σὲ φάρμακα ὑποπτα.

Γιατὶ ὑπάρχουν στὴ ζωὴ ἀφθονοὶ οἱ ἀγύρται, πρόθυμοι πάντα νὰ προσφέρουν τὴν ἐπικίνδυνη πανάκειά τους σὲ κείνους πὺν κατὰ δυστυχίαν ἀφεθοῦν νὰ ἐλκυσθοῦν ἀπὸ τὰ δελεαστικὰ τους λόγια.

Ἡ ἀληθινὴ συμφορὰ συνίσταται στὸ νὰ βροῦμε ξάφνου, τὸν ἑαυτὸ μας, θεραπευμένο, μὰ καὶ ὑποτελῆ μὲ φόρο εὐγνωμοσύνης, ὅχι πια ἀπέναντι σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους, ἢ σὲ πρόσωπο πὺν ἐκτιμοῦμε τὴ σεμνὴ λατρείαν τους πρὸς τὴν ἀλήθεια, ἀλλ' ἀπέναντι σ' ἐκείνους πὺν ἀρχὴ στὸν βίον τους ἐπῆραν τὴν ψευτιά, πὺν μισοῦν τὸ δέντρο τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὰς πιὸ γερὰς ρίζες του ἕως τοὺς πιὸ χυμεροὺς κλώνους του, πὺν ἀδιάκοπα προσπαθοῦν νὸ μαρᾶνουν κάθε νέους ἀνθρώπους του μὲ τὸ στεγνὸ χνῶτο τους· δεμένο καὶ ὀφειλέτη ἀπέναντι σ' ἐκείνους πὺν μισοῦν, φθοноοῦν, καταδικάζουν τῆς ζωῆς τὸν ἡλιοπρεπισμό.

*
* *

Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ καταστεῖ αἷτιος μεγάλης θλίψεως στὸν ἄνθρωπο.

*
* *

Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ καταστεῖ αἷτιος μειώσεως ζωῆς στὸν ἄνθρωπο.

*
* *

Ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ ν' ἀντλήσει τὴν πιὸ μεγάλη του χαρά, ὅπως πάλι καὶ νὰ δοκιμάσει τὴν πιὸ μεγάλη του λύπη.

*
* *

Δὲν εἶναι σπάνιο πίσω ἀπὸ μιὰ ἀγνώμονα διαγωγὴ ἕνὸς ἀτόμου, διαγωγὴ πὺν καταδικάζομε ἢ ἀποδοκιμάζομε

μέ τῶν πιό μεγάλη μας λύπη. νά διαγνώσουμε ἀμέσως ἢ
νά ἀνακαλύψουμε ἀργότερα μιὰ κάποια ἔλλειψι μνήμης ἢ
τοῦλάχιστο μιὰ κάποια ἔλλειψι παρουσίας, ἐτοιμότητας
πνεύματος.

* *

Συχνά ἡ ἀχαριστία σημαίνει ἀπλῶς ἀμνησία.

* *

Ἀπό τὸν ἑαυτό μας μπορούμε ν' ἀντλήσουμε τὴν πιό
μεγάλη ἱκανοποίησι, ὅπως πάλι μπορούμε νά γίνομεν οἱ
αἴτιοι τῆς βαθύτερης με τὸν ἑαυτό μας δυσαρέσκειας.

* *

Ποτέ, ἓνας κατώτερος τρόπος ζωῆς, δὲν θὰ μᾶς ἐπου-
λώσει πληγὲς πὺ μᾶς ἀνοιξε ἡ ἴδια ζωὴ, ἀλλὰ μόνον ἓνας
ἀνώτερος. Ἡ θεραπεία μας εἶναι πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὄχι
πρὸς τὰ κάτω. Καὶ τί σημαίνει τέλος ἡ ἐπούλωσις ὅταν τὸ
ἀληθινὸ ἔργο τῆς ζωῆς δὲν εἶναι ἔργο ἐπουλώσεως, ἀλλὰ
δημιουργίας;

* *

Ὁ πόνος ἀτομικοποιεῖ: εἶναι τὸ μέσον τῆς ἀτομικο-
ποιήσεως.

* *

Ἡ ἀτομικοποίησις συνοδεύεται ἀπὸ χαράν.

* *

Ἡ ἀνώτερες φύσεις δὲν εἶναι ἐκεῖνες πὺ πάσχουν,
ἀλλὰ πὺ δρῶσιν, ἀδιάφορο ἂν ἡ δρᾶσις αὐτῇ πηγάζει
ἀπὸ πόνου ἢ ἀπὸ χαρά.

* *

Ἡ δρᾶσις, ἡ διαπίστωσις τῆς ζωῆς, συνοδεύεται
πάντα ἀπὸ χαρά.

* *

Ὁ πόνος γίνεται ἀφορμὴ μιᾶς δυνατῆς ἀντίδρασης
ἐκ μέρους τοῦ οργανισμοῦ. Ἡ ἀντίδρασις αὐτῇ ἀπελευ-
θερώνει ἐνέργειες λανθάνουσες, πὺ ὡς τότε ἀγνοούσαμε
τὴν ὑπαρξί τους, ἐνέργειες κάποτε τόσο ἔντονες πὺ νά σεί-
σουν καὶ νά τραντάξουν ὁλόκληρο τὸ εἶναι μας. Φαίνονται
ἀνεξάντλητες, χαράσσουν καινούριους δρόμους καὶ ἀτραποὺς
μέσα μας, ἐκεῖ πὺ δὲν διεκρίναμε ἄλλο παρὰ ἐμπόδια
ὑλῆς καὶ ἐρείπια. Ἀποκαλύπτουν ἰσορροπίες πὺ δὲν ὑπο-

πτευόμεθα τὸ δυνατόν τῆς ὑπάρξεως τους· ὑψώνουν τέλος
τῇ ζωῇ πρὸς τὸ, ζενίθ.

*
* *

Ἡ ζωὴ εἶναι φύσεως ἐκκρηκτικῆς.

*
* *

Μιὰ ἀληθινὴ χαρὰ εἶναι κλεισμένη στὸν πόνο πού
δὲν ἀποσυνθέτει ἀλλ' ἀτομικοποιεῖ.

*
* *

Ὁ πόνος ἐξαλείφεται, φθείρει ἢ ἀτομικοποιεῖ.

*
* *

Ὁ πόνος μᾶς εἰσάγει στὴ λεωφόρο πρὸς τὸν ἑαυτό
μας. Ἀρκεῖ μονάχα ἡ ἀποδοχὴ τοῦ γίγνεσθαι μας,
νὰ μὴ μᾶς κάμει νὰ χάσωμε ἀπὸ τὰ μάτια, τὸ εἶναι
μας. Χωρὶς τὴν ἀναγνώρισι τοῦ εἶναι μας, ἡ ἀποδοχὴ
τοῦ γίγνεσθαι μόνου, φέρει σ' ἓνα μηδέν. Τὸ μηδέν αὐτὸ
εἶναι ἡ ζωὴ ἔξω ἀπὸ τὴ διαπίστωσι τοῦ Ἐγώ. Τὸ μηδέν
πού ὑπάρχει εἶναι παντοῦ, ἀπ' ὅπου τὸ Ἐγὼ λείπει.

*
* *

Συνεπῶς, ὁ πόνος εἶναι τὸ κλειδὶ τῆς ἀτομικοποιήσεως.

*
* *

Ἡ χαρὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς σταματᾷ, ἀλλὰ νὰ μᾶς
ὠθεῖ πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ἡ χαρὰ εἶναι κινητικὴ. Μαζί της
ν' ἀντιδροῦμε στὸν πόνο, νὰ τὸν νικᾶμε καὶ ξεπερνοῦμε.
Ἔχομε ἀνάγκη τόσης χαρᾶς, ὅσης ἀκριβῶς μᾶς χρειάζεται
γιὰ νὰ ἰσοζυγίσουμε, ἐξουδετερώσουμε τὸν πόνο, χαρᾶς τόσο
πιὸ μεγάλης, βαθιᾶς, ἔντονης ὅσο κι' ὁ πόνος μας, στάθῃ
μεγαλείτερος, βαθύτερος, ἐντονώτερος. Περισσότερη χαρὰ,
ἡδονή, ἴσως νὰ εἶναι δῶρο ἐπικύνδινου πού νὰ φυλασσό-
μεθα. Τὴν πιὸ μεγάλη δὲ κινητικὴ χαρὰ, τὴν βρίσκομε στὴ
διαπίστωσι τῆς ζωῆς, στὸ αἶσθημα πού συνοδεύει τὴν ἐλευ-
θερί της ἐκδήλωσι καὶ αὐξήσει.

*
* *

Γιὰ ἓνα πόνο μακρυᾶς διάρκειας χρειάζεται κάποτε
μιὰ χαρὰ πολὺ ἔντονη, καὶ γιὰ ἓνα πόνο μεγάλης ἔντασης,
μιὰ μεγάλης διάρκειας χαρὰ.

*
* *

Ὁ πόνος τότε μόνο πλάττει, διαμορφώνει τὴν προσω-

πικρότητα, όταν διανοποιείται. Ὁ πόνος όταν πάνω του πνεύσει, ἡ εὐεργετικὴ αὔρα τῆς σκέψης, ὁ πόνος διανοποιημένος, χαράσσει τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς λογικῆς προσωπικότητος, ἀπαύγασμα τῆς πείρας τοῦ καθενός.

* *

Ἡ διάνοια κατευνάζει, καταπραΐνει τὰ τυχόν ἄγρια αἰσθήματα καὶ ἔνστικτα καὶ τάσεις, πού, βίαια ἀντιδρόντας στὸν πόνο, ὁ ὀργανισμὸς διεγείρει.

* *

Ὑπὸ τὴν πίεσι, ἐπίδρασι τοῦ πόνου, διεγείρονται, ἀναστατώνονται, ἀνασταίνονται, ξεσποῦν, πολλὰ τὰ κληρονομικὰ μέσα μας, τὰ πρωτόγονα, πού ὡς τότε ἔμεναν λανθάνοντα. Ὁ πόνος εἶναι διπλὴ μεντάλια, ἡ μιὰ ὀψις τῆς γράφει ἀτομικοποιήσις, ἡ ἄλλη ἀποργάνωσις. Εἶναι συνθέτης καὶ φθορεὺς μαζί.

* *

Ἡ διάνοια καταστέλει ἀκόμη τὰ τυχόν ἀδυναμικά, ἀσθενικά αἰσθήματα καὶ ἔνστικτα, καὶ τάσεις, πού ὑπὸ τὴν πίεσι τοῦ πόνου, πλημμυρίζουν τὴ συνείδησι.

* *

Τὸ ἄτομο αὐτοδικαιοῦται στὴν ὑπαρξί. Τὸ νὰ εἶναι τὶς, σημαίνει νὰ αὐξάνεται, ν' ἀναπτύσσεται, νὰ προκόπτει σὲ χῶρο καὶ χρόνον. Ἡ ὑπαρξις δὲ αὐτὴ συνεπάγεται τὴν πάλῃ : κάθε ζωὴ καὶ ἀδιάκοπος πάλῃ.

* *

Τὸ ἄτομο αὐτοδικαιοῦται στὴν ὑπαρξί. Δικαιοῦται φύσει, ἀφ' οὗ εἶναι κάτι τῆς φύσεως, ὅπως κάθε τι, ὅπως ὅλα τὰ καθέκαστα. Συνεπῶς ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀντεπεξέλθῃ ἐναντίον σὲ κάθε τι πού τὸ ἐμποδίζει στὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξί του, τὸ στοιχειῶδες αὐτὸ δικαίωμα στὴν ὑπαρξί, μετατρέπεται σὲ χρέος ἀπαράγραπτο, ὕστερα ἀπὸ μίαν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀτομικοποίησι, ὕστερα ἀπὸ μιὰ πειθαρχία πόνου.

Γ. ΒΡΙΣΙΜΙΤΖΑΚΗΣ